

RIIGIKOGU

8. istungjärk. **Protokoll nr. 163 (21).** 1922. a.

Sisu: 1. Päewakorra kinnitamine. — 2. Teadaanne Wabariigi Walitsuse ametist lahkumise kohta. 3. Isikumaksu kaotamise seaduseelnõu. — Päewakorral. — 4. Sõjaseaduse kaotamise seaduseelnõu. — Päewakorral. — 5. Pühade ja puhkepäewade seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 6. Kodakondsuse seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 7. Abieluseaduse ja abieluasjade kohutupidamise korra maksmapanemise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 8. Seadus kirikute ja usuihingute kohta — II lugemisel. — 9. Riigi 1922 a. eelarwe muudatuste seadus — II lugemisel. Wastu wõetud.

Riigikogu koosolek 24. oktoobril 1922 a. kell 5 p. 1.

Kokku on tulnud 78 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Bergman**, wahepeal sekretäär **A. Tupits**.

Walitsuse looshis: Riigiwanem **K. Päts**, rahaminister **G. Westel**, põllutöeminister **B. Rostfeldt**, välisminister **A. Piip**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, siseminister **K. Einbund**.

Koosolek algab kell 5.20 min.

1. Päewakorra Juhataja K. Wirma: kinnitamine. Awan Riigikogu koosoleku. Päewakorra kohta ettepanekuid ei tehta. Siis ma loen päewakorra wastu wõetuks niisugusena, nagu ta Riigikogu liigetele kätte on saadetud.

2. Teadaandmine Enne, kui päewakorra juurde minna, Wabariigi Walitsuse ametist lahkumise kohta. Riigikogu juhatusel on Wabariigi Walitsuse poolt tulnud järgmine Wabariigi Walitsuse otsus 20. okt. 1922 a.: 1) Riigiwanema poolt Riigikogule edasisaadetud teadaanded välisminister Piip'i ja tööhoolekandeminister Chr. Kaarna ametist lahkumise üle teadmiseks wõtta.

2) Riigikogu kodukorra § 102 põhjal teatada Riigikogu juhatusel, et Wabariigi Walitsus oma terwes koosseisus lahkub ametist. Sõna on Riigikogu abiesimehel rkl. Kerem'il.

Abiesimees **A. Kerem:** Riigikogu juhatusel nimel teen ma järgmise ettepaneku: „Wabariigi Walitsuse teadaannet ametistlahkumise kohta ära kuulata, teeb Riigikogu ülesandeks Riigikogu esimehele esineda ettepanekuga uue Wabariigi Walitsuse kokkuseadmiseks ja ametissekutsumiseks.“

Juhataja **K. Wirma:** (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud. Riigikogu läheb I päewakorrapunkti juurde:

3. Isikumaksu kaotamise seadus — J. Piiskar (is.): päewakorral. I. Piiskar (is.): Isikumaksu on wõetud wiimasel ajal peaasjalikult omawalitsuste poolt, nimelt walla- ja maakonnawalitsuste poolt. Teda on wõetud mitte ühtlaselt: mõnel pool on teda määratud 400—500 mrk. wõib olla rohkemgi, teised wallad aga ja teised maakonnad on osanud ilma isikumaksuta läbi saada, mis näitab, et see sisuliselt kõigeõigluse tum maks tegelikult hädatarwilik ei ole. Sellelt seisukohalt wälja minnes, on meie rühma poolt esitatud käesolew eelnõu. Tema on lühikene: seisab koos 1 paragrahwist. Teine paragrahw ütleb ainult, missugused seadused ära muudetakse. Meie arwates peaks see küsimus nii lihtne olema, et teda praegu wõiks arutusele wõtta. Teen ettepaneku asuda kohe selle eelnõu esimesele lugemisele.

J. Annusson (töer.): Panen ette seda seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni anda.

Juhataja **K. Wirma:** On tehtud 2 ettepanekut: üks ettepanek rkl. Piiskari poolt — käesolewat seaduseelnõu kohe arutuse alla wõtta, ja teine rkl. Annussoni poolt — seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni anda. Panen ettepanekud hääletamisele selle järjekorras, nagu nad sisse on tulnud. Esiteks rkl. Piiskari ettepaneku, seaduseelnõu kohe arutamisele wõtta. (Hääletatakse.)

Enamus on wastu, sellega on see ettepanek tagasi lükatud. Palun neid kätt üles tõsta, kes selle poolt on, et seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni antakse. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud. Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde:

4. Sõjaseaduse kaotamise seadus — päewakorral. **J. Piiskar (is.):** See eelnõu käsitab küsimust, mis oma konstruktsiooni poolest sama lihtne, wõi weel lihtsam on, kui eelmine. Omal ajal on sõjaseadus maksma pandud üheainukese-realise eelnõuga. Osaliselt on ta ära kaotatud just samalaadilise eelnõuga, nagu see, mis meie poolt on esitatud. Nii ei ole siin siis tarwis mingisugust üksikasjalist kaalumist, mis sunniks seda eelnõu komisjoni andma, waid siin on küsimus lihtne ja selge, kas enamusrühmad tahawad seda seadust wastu wõtta, kas nemad on nõus sellega, et walitsus peaks loobuma erakorraliste abinõude tarwitamisest rahuajal, wõi leiawad nemad, et sennine süsteem oma sõjaseadusega on õige olnud ja et seda tuleb jätkata, ning et sõjakohtud peaksid endiselt edasi tegutsema.

See on puhtpoliitiline küsimus ja sellepärast arwame meie, et seda wõib ilma komisjoni andmata ära otsustada. Panen ette seda seaduseelnõu wõtta esimesele lugemisele.

J. Annusson (töer.): Panen ette seda seaduseelnõu anda riigikaitse komisjoni.

Juhataja K. Wirma: Palun neid Riigikogu liikmeid, kes selle poolt on, et kohe asutakse selle eelnõu esimesele lugemisele, kätt üles tõsta. (Hääletatakse.) Enamus on wastu, sellega on see ettepanek tagasi lükatud. Siis palun neid, kes selle seaduse riigikaitse komisjoni andmise poolt on, kätt üles tõsta. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud. (J. Piiskar (is.): Palun sõna täiendawaks ettepanekuks.) Sõna on täiendawaks ettepanekuks rkl. Piiskar'il.

J. Piiskar (is.): Nagu ma juba tähendasin, on see seaduseelnõu oma iseloomu poolest lihtne. Kui siiski on otsustatud teda komisjoni anda, siis arwan

mina, et komisjon peaks temaga küllalt toime saama ühe nädala jooksul. Teen ettepaneku määrata komisjonile selle seaduse läbiwaatamiseks ühenädaline tähtaeg.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Enamus on wastu, seega on see ettepanek tagasi lükatud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde:

5. Pühade ja puhkepäewade seadus — I lugemisel. **Töökaitse komisjoni aruandja O. Liigand:**

Lugupeetud rahwasaadikud! Käesolewa seaduseelnõu algatus tuleb walitsuse poolt sel kujul, et walitsuse poolt oli Riigikogusse sisse antud seadusandlise delegatsiooni poolt 1920 a. wastuwoetud ja „Riigi Teatajas“ nr. 67/68 — 1920 a. awaldatud pühade ja puhkepäewade määruse muutmise seadus. Muudetakse seda määrust nimelt selles mõttes, et kustutatakse pühadenimekirjast mardipäew — 10. nowember — ja wõetakse pühadenimekirja 11. nowember, kui rahwuswaheline „rahupüha“. See on päew, millal lõppes maailma riikide wahel werewalamine ja mil rahu tehti 1918 a. Ühtlasi on see päew tähtis ka selle poolest, et sel päewal lõppes meie maal okkupatsiooni wõimu walitsus ja wõim sai jälle Eesti ajutise walitsuse kätte. See eelnõu oli enne läbiwaatamisel üldises komisjonis ja seal kiideti ta heaks, samuti ka töökaitse komisjoni poolt, kus seda seadust pärast sisuliselt läbi waadati. Siin juures leidis töökaitse komisjon, et ei ole mitte soowitaw, nimelt seaduste käsitamise mõttes, et wäikesed seadused, nagu käesolew, saaks killustatud paranduste läbi. Sel, kui ka muil põhjustel, mille hulgas, näituseks, kiriku lahutamine riigist, tunnistas töökaitse komisjon tarwiliseks pühade ja puhkepäewade määruse kõiges tema terwikus läbi waadata. Selle juures, peale eespool nimetatud muutuse, muid muudatusi ette ei wõetud, kui ainult nii palju, et otsustati pühadenimekirjast wälja jätta kaks päewa, nimelt palwepäew ja suurneljäpäew. Palwepäewa wäljajätmise põhjuseks toodi ette, et see päew on ainult ühe ususeltsi püha ja ei ole küllalt õiglane ka kõiki teisitimõtlejaid teda pühitsema sundida. Peale selle on samal poolaastal rohkem puhkepäewi,

kui teisel, nii et ka puhkepääwana ei ole mõtet seda päewa pühadenimekirja wõtta. Peale selle toodi weel ette, et seda päewa ei pühitseta mitte üle terve Eesti. Läänemaal, näituseks, hoolitakse wähe selle pühitsemisest. Suurneljäpääwa wäljajätmise poolt, peale selle, et tema järele terve rida teisi pühi järgneb, toodi weel ette, et teda ei pühitseta üle terve maa ühiselt. Sellepärast soowitati teda wälja jätta. Selle seaduseelnõu lõpulikul hääletamisel komisjonis poolenesid hääled, nii et seaduseelnõu tuleb Riigikogus arutusele töökaitse komisjoni wastawa poole teisendina. Selle aruandjana panen ma ette seda seaduseelnõu l lugemisel wastu wõtta.

L. Johanson (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Arutuse all olew seadus kannab pealkirja: „Pühade ja puhkepääwade seadus.“ Kui aga tema sisu waadata, siis ei leia sugugi seda, et pealkiri põhjendatud oleks. Seadusest enesest ei wõi kuidagi järeldada, et need päewad, mis siin nimetati, ka tõesti puhkepääwad oleksid. Praegumakswad seadused, kui nende peale toetatakse, on ka wananenud ja puudulikud. Oleks tingimata tarwis, et lähemalt ära määratakse, kuidas neid puhkepääwi pidada, kuidas seda seadust tegelikult ellu wiia. Wõtame näituseks töölopu suurte pühade laupääwadel kell 12, siis on ju kohti, kus töö sel ajal sugugi ei lõpe. Praegu on aga olukord meil niisugune, et on kohti, kus just pühapäewal töö kõigesuurem, ma mõtlen just joomakohti. Meil on praegu seisukord riigis niisugune, et üldist keeluseadust wist ei saa läbi wiia, kuid tingimata oleks tarwis, et joomist piirataks pühapäewadel. Need on küsimused, mis oleks tahtnud lahendada. Tuleks puhkepääwadel täieline keeluseadus maksma panna ja ka suurte pühade laupääwadel joogikohad suluda. Peale selle on tähendamata jäänud, kuidas wõetakse tööpalka wäljaarwamisel arwesse puhkepääwad. Mõnes kohas, kus maksetakse palk nädala ja kuu wiisi, on see kergem, aga on kohti, näituseks tööstustes, kus päewa wiisi tasu maksetakse, ja kuidas tuleks siis seal puhkepääwadel tasu arwata, näituseks laupääwase töö eest, kus töö kell 12 tuleks lõpetada. Kelle kanda poolepäewa tasu jääb? Kõik need küsimused nõuawad otsustamist. Siis oleks tarwilik asuda küsimuse juurde, kuidas korraldada suwipuhkust tööstusasutustes ja ärides, sama on tarwilik ka

seadus, mis käsitaks üldse tööpääwa küsimust, nimelt tööpääwa pikkust, töö waheaegu jne. See seadus, nagu juba tähendasin, ei ole muud, kui nimestik ja kui tahetakse, et see seadus ka ellu wiidaks, oleks tarwilik, et Wabariigi Walitus lähemal ajal esineks täieliku püha- ja puhkepääwade seadusega, milles leiaksid käsitamist kõik ülewalpool ettetoodud küsimused.

J. Tõnisson (rhw.): Austatud Riigikogu liikmed! Siin on seletuskirjas öeldud ja aruandja poolt kinnitatud, et mõni endine pühapäew on wälja jäetud, näituseks palwepääw, sellepärast, et see on üksiku usutunnistuse poolehoidjate püha. See on pealiskaudselt waadates õige, aga ometi wõime öelda, et palwepääwa pühitsemine on maksnud kunni wiimaste aastateni, kus enne ilmasõda Wene wõimud iseäralikult hakkasid seletama, et palwepääw pole mitte üldine püha. Tegelikult on aga seda püha terwel maal pühitsetud ja iseäranis wiimasel ajal on see üheks kõigesuuremaks pühaks ja tõsiseks palwepääwaks olnud, kus inimesed tõesti igast tööst loobudes on andunud tõsisele meeolule. Kust kohast see päew pärit on, seda wõidakse arutada, aga raske on selle päewa olulikkude tähendust meie rahwa elus hinnata mingisuguse ajaloolise sündmuse järele, millest selle päewa pühitsemine on tekkinud. Igatahes oleks see õige imelik, kui meie Wene wõimude eeskujul katsuksime kõrwaldada seda päewa pühadenimekirjast. Kui meie usutunnistuse seisukohalt asja hindame, siis wõime öelda, et 80% terwest rahwast on usutunnistuse poolest selle päewa pühitsemise poolt. Tegelikult on küll üle 80% kogu rahwast palwepääwa pühitsenud ja nüüd selle poolt, et riik siin mitte wahele ei segaks, millest muud ei tuleks kui sekeldusi. Tegelikult oleksid kõigis linnades pea kõik ärid kinni, sellepärast et ostjaid ei ole, tööasutused seisaksid, sellepärast, et töötegijaid ei ole. Ainuüksi riigiasutused oleksid sunnitud töötama, kohtunikud sunnitud inimesi palwepääwal kohtu ette kutsuma jne. Kujutage endale nende inimeste meeolu ette, kes peawad palwepääwal kutse peale kohtu ette ilmuma. Meil on selleks küllalt näitusi olnud. (Wahel hüües iseseswate sotsialistide rühma poolt.) Noh, teiesugustel ei ole palwepääw küll midagi, teiega ei maksa rehkendada! See on õieti suur wäljakutse inimeste tunnetele. Selle

päewa kohta on üldine meeoleolu tõsidus niivõrd sügavale juurdunud, et inimesed sel päewal tõesti tagasi waatawad oma elu peale, hindawad seda, tahawad selleks rahu saada ja kui siin riik oma orgaanidega wahele astuks, et seda meeoleolu segada, siis see riiklistes huwides mitte ei ole, sest et selle läbi inimesi ainult ärritatakse.

Teiselt poolt katsutakse kõneleda, et on inimesi, kes mitte usutunnistamise poolst palwepäewa ei pühitse. Wõin selle kohta oma äranägemise järele öelda, et pea kõik Kreeka-õigeusu kodanikud on seda püha kaasa pühitsenud. Keegi ei ole nendest öelnud, et see püha lutheriusu püha on, waid kõigil on enne Wene usku mineku ajast wanemate läbi hingeoluliselt see püha nii sisse kaswanud, et nad siin usutunnistuse poolst wahet ei tee. Aga miks siis esimene mai on siin üles pandud? (J. Piiskar (is.): Wat', see on nüüd naelapeal!) Esimese mai usumehed ometi ei wõi nõuda, et teine pool nende usku tunnistaks. Ja ma mõtlen, et neid, kes palwepäewa pühitsewad, ometi rohkem on, kui esimese mai mehi. Kui meie siiski esimese mai püha wastu wõtame, ilma et selle wastu waidleme, siis tähendab see, et meie ei taha sellest tüliasa teha, meie hindame nende kaaskodanikkude tundmusi, kes esimese mai pühast omale tõesti suure päewa teewad. Meie nende meelerahu ei riku ja ei aja neid wägise tööle. Pühitsegu nemad, meie pühitseme selle poolst kaasa, et meie sihilikult sellele wastu ei hakka. See on niisugune kultuurilik kokkulepe, mis wastastikust salliwust ja lugupidamist üksteise tunnetest üles näitab.

Mis ühelkorral õige on, see on siis ka teiselt korral paras. Ma arwan sellepärast, et II lugemisel palwepäew jälle oma õigustesse seatakse. Suurneljapäew on ka maha kustutatud, ehk seal wist usutunnistus küll wahet ei tee. Seal on wist mures jälle need, kes tahaksid kangesti tööd teha ja kurdawad, et üks päew kaotsi läheb. (L. Johnson (sd.): See oli rahwaerakonna ettepanek suurneljapäewa maha tõmmata. Naer.) Kulla sotsiaaldemokraat, mina küll komisjonis ei olnud, aga mina kuulsin, et see ettepanek hoopis teisalt tuli. Ma ei hakka üles lugema, kus see rühm oli, kuid ühte ütlen, et algatus tuli teisalt. Kuigi see rahwaerakonna poolt cleks tulnud, siis juhiksin mina siiski tähelpanu selle peale, et esiteks on suur-

neljäpäew meie rahwa kultuuri elus ja tema arenemises sisse juurdunud kui püha. Selle wastu ei maksa waielda. Tema ei ole mitte usulistel põhjustel nii wäga sisse juurdunud, sest seal, kus usutunne lahjenenud on, iseäranis linnades, on wiimasel ajal hakatud suurneljapäewal tööd tegema, iseäranis ärides, vähemalt pool päewa. Maal aga on suurneljapäew üldlikult pühaks ja nimelt wäga lihtsatel kultuurilistel ja isegi rahwa terwis-hoidlistel põhjustel. Inimesed tahawad seesugusel ajal, kus töö iseäranis pakiline ei ole, tõesti natuke pikemat puhkeaga saada, tahawad lihawõtte pühade wastu walmistada, tahawad oma majapidamises natukene koristada ja kohendada. Suurede on niisugune päew, kus juba midagi enam ei tehta. Meie apostliku õigeusu poolehoidjad tahaksid juba dogmaatilistel ja kirikulistel põhjustel, et ka laupäewa pühitsetaks, kuid lihawõtte laupäewa pühitsemine ei ole meil kusagil läbi tunginud ja wäga lihtsatel elulistel põhjustel. Maal ei jõuta ära elada, kui terwelt 5 kuni 6 päewa järgimööda pühad on. Majapidamine läheb siis lihtsalt liimist lahti, ei saa talwel pühade laupäewal isegi ilma heinaweota läbi. On tarwis kõiksugu toimetusi ette wõtta, et järgmised kolm päewa wõiksid wabad olla. Paar päewa ennem aga, neljäpäewal, ei ole neid põhjusi mitte ja neljäpäew, kui suurede eelõhtu on sellepärast just pühaks wastu wõetud, et tema läbiwiimine elus mingisuguseid raskusi ei tee. Küll aga wõimaldab kahe päewa waba aeg seda, et siis inimesed lihawõtte wõi ülestõusmise pühadel — siin „kewadpühadel“ —, jälle üks wärdjas — wabalt liikuda wõiwad, sest nendel päewadel on maal liikumist rohkem, kui seda kunagi peale jõulu ja kolmekuninga päewa nähakse. Seal on niisugune külaskäimine üks teise pool, et siis inimestel mureta olek tarwis läheb. Et see wõorsilkäimine sotsiaalselt ja kultuuriliselt rahwa elus suure tähtsusega on, seda oskab igaüks hinnata, kes teab, kuidas õieti inimesed sel teel maal arenewad, kus nad midu üksteisest lahus on. Sellepärast arwan mina, et suurneljapäewa ökonoomiline wõi majandusline kaotus nii suur ei ole, kui tema kultuuriline ja sotsiaalne tähendus.

Mis nüüd „kewadpühadesse“ puutub, siis on see üks iseäraline õis meie uue-
mas meeolus: nähtawasti ei ole mitte tahetud öelda „lihawõtte“ — ehk „ülestõusmise“ pühad. Sest see tuletab risti-

usku meelde. Aga nüüd öelge mulle, mis pärast siis teie just neid päewi pühitsete? Kui teil oleks mõni teine põhjus, siis saaksin ma aru, et teie wõtate kewadist päikest wastu, rõõmustate kewadise looduse üle ehk mõnda muud, aga teie seate just selle päewa peale kewadpüha, kus kristlased ülestõusmise püha pühitsewad. Ei aita midagi, et teie seal niisuguseid wigurid teete— teie ujute ka ühes nendega! Aga parem on siis juba ausal ja awalikul wiisil öelda: meie pühitsemise ülestõusmise pühi, siis saawad sellest ristiinimesed ja paganad aru, kes meil elawad. Aga midu, kui teie räägite kewadpühadest, siis keegi ei taipa, mis asi see on. Mina ei saanud ka kohe aru, mis asi see kewadpüha on, enne kui hakkasin mõtlema, — oo, see on ju Ostern, wana tuttaw asi. (J. Luiga (töer.): Aga suwistepüha on ju meil.) Suwistepüha? Noh, see on hoopis ise asi, ega siis sellepärast pea ka kewadpüha olema. Waadake, meie peaksime vähem niisugust keeleuenduslikku tegewust siin awaldama ja igatahes seadusi nii wälja andma, et igamees ja naine ja laps aru saaks, mis seadus tahab öelda. Aga nõnda peate teie weel eriwäljaande sellele nowellile juurde lisama, mis seletaks, mis ta õieti tähendab; seda aga ei oleks sugugi tarwis.

J. Lattik (kristl.): Wäga austatud Riigikogu liikmed! Meie riigi kestwuse ajal on see juba teine seadus, mis puhke- ja pühapäewi peab reguleerima. See on tunnistuseks, et esimene seadus, mis rutuliselt kokku oli seatud, nii puudulik on, et ta oma ea juba lühikese ajaga on ära elanud. Minule ei ole mitte selge, missuguse põhimõtte järele töökaitse komisjon selle puhkepäewade seaduse kokkuseadmisel on talitanud: kas tahab riik endale ise puhkepäewi luua, mööda minnes praegustest kirikupühadest, wõi on tahetud riigi puhkepäewi kokkukõlasse wiia kirikupühadega. Kui wiimast on tahetud, siis ei ole selle uue seadusega seda mitte kätte saadud. (W a h e l h ü ü d e d p a h e m a l t p o o l t.) Wana seadus meeldib teile rohkem, kui uus, olgugi, et teie ütlete, et teie kõik uue seaduse melied olete.

Ma pean siin õige lühidalt peatama ainult selle juures, et käesolewas seaduseelnõus puhkepäewade hulgast palwepäew wälja on jäetud, millest ka härra Tõnisson rääkis. Tegelik elu näitab, et kui meie palwepäewa tõesti ära kaotaksime, siis oleks see kirikule ainult kasuks.

Meie näeme, et niisugune püha, nagu näituseks usupuhastuse püha 31. oktoobril, mis enne pühade hulgas ei seisnud ja mida harilikult temale järgnewal pühapäewal pühitseti, nüüd aga üle terve maa pühitsetud saab ja just selle tõttu, et ta mitte pühadenimekirjas ei seisa. Nii on siis lugupidamine usupuhastuspüha wastu õieti tõusnud ja nõutakse tema pühitsemist, nii et hoopis wastupidist kätte on saadud, kui seadusega kätte saada taheti. Kui meie nüüd palwepäewa pühade hulgast maha tõmbaksime, siis, ma olen sellepeale julge, et teie palwepäewal ühtegi töötegitjat ei saa. Kui keegi kantseleisse läheb, siis läheb ta sellepärast, et ta sunnitud on sinna minema ja kirub seal juures niipalju, et kõigil paari päewaga sellest küll saab. Kui selles mõttes seda seadust tahetakse kokku seada, siis peame selle wastu walmis olema, et tulewal aastal peame jälle uue wastawa seadusega asja reguleerima hakkama.

Tahab riik aga teisele teele asuda ja oma eripühad sisse seada, nagu seda on tehtud nõukogude-Wenemaal, siis ma saaks sellest täiesti aru. Kas kirik selle waate omaks tunnistab, see oleks juba tema asi.

Siin on ka suurneljäpääwast juttu. Minu teada pühitsetakse seda päewa igalpool, vähemalt Lõuna-Eestis. See on suur püha, kus inimesed tööle ei käi, mingisugust tegewust ei ole, turgu ei peeta jne. Igaüks pühitseb seda päewa; sellest rääkis siin pikalt ka juba härra Tõnisson. Aga et siin terwelt neli püha on kewadele antud, siis on seda minu arwates natuke palju. Et need pühad aga ülestõusmise pühadega kokku käiwad, siis on minu, kui kiriklase, seisukohast waadates kirikupühad kaitstud. Mis nüüd nimetusse puhtub, siis on siin soovid mitmesugused. Härra Kana, näituseks, soovis lihawõtteid „munadepühiks“ nimetada. (Ü l d i n e n a e r.) Minul ei ole midagi selle wastu, kuidas Eesti wabariik oma pühasid nimetab.

Kuid ma peataks weel ühe püha juures, see on nimelt rahupüha. Aga mitte sellepärast, et seda tarwis ei oleks. Ameerikas wiidi see läbi, et pühitseda kõigis riikides rahupüha 2. nowembril. Aga ma tahaks selle peale lugupeetud rahwasaadikute tähelepanu juhtida, et kas see päew, 11. november, just õnnelik on. See langeks umbes sama aja peale, mil Versailles'i rahuleping tehti, ja seda

päewa, need, kes seda lepingut teinud, rewideeriwad juba ise. Nii on küsitaw, kas see seadus just õnnelik oleks, et meie rahupüha määrame 11. nowembri peale. Weel kõnelen siin ühe sordi pühade wastu ja nimelt oma isiklistest seisukohast. See oleks kolmanda püha päewa pühitsemine suurte pühade hulgas. Kes tegelikku elu tunneb ja näeb... (J. Piiskar (is.): Eks kristlikud ole kolmandal pühal väga wäsinud!) Ma olen kolmandal pühal rohkem wäsinud sotse näinud, keda woormehega koju weetakse, kuna mina olen ikka jala käinud, nii et seda ei maksa öelda. Nii, kes tegelikku elu tunneb, see näeb, et kolmas püha on ära iganenud, tal ei ole enam mingisugust mõtet, ei ole teda teistes kultuuririikides olemas, ei ole tal ka kiriklikult enam mingit tähendust. Ainuke tähtsus oleks wast weel selles, et kolmas püha hõlbustab inimestel läbikäimist. Et kolmandal pühal kirikutes jumalateenistust ei peeta, siis kasutatakse see päew niisuguseks puhkuseks ära, et inimene pühade lõpul nii wäsinud on, mis pärast tuleb tal appi wõtta isegi weel järgmine päew. Sellepärast kahtlen mina selle juures, kas suudaks kolmas püha meil weel kaua wastu panna. Nii arwan mina, et kahest suurest püha päewast meil küllalt oleks. Inimesed oleksid palju wärskemad, palju terwemad, kui kolmanda püha pühitsemisel, ning wõiksid kolmandal pühal juba tööle asuda. Need oleks üksikud parandused, millega II lugemisel wõiks esineda. Lõpetades lisan juurde, et kui meie nüüd jälle puhkepäewade ja pühade seaduse kawa loome, siis oleks minu soov küll nii, et kui Riigikogu kontakti loob praeguste makswate kiriku pühadega, siis peaks ta seda arwesse wõtma, et iseseiswaid pühi luues, nad mitte sarnased ei saaks, mis oleks, nii öelda, „hoop õhku“ ehk ümberpöördu. Siis ei oleks ta sellega midagi kätte saanud ja uut püha ei pühitseks keegi.

P. Keerdo (is.): Eelkõnelejad on kõnelenud mitmete kiriklikkude pühade poolt. Riigikogu liikmed härrad Tõnisson ja Lattik kõnelesid suurneljäpäewa ja palwepäewa pühitsemise wadjadusest. Iseenesest mõistetaw, et puhkepäewade wastu wõiks olla kõigewähem neil kihtidel, kes oma tööjoust elawad ja kel tõesti puhkepäewi tarwis. Jõukad kihid wõiwad ju igapäew pühi pühitseda, milleks neil siis weel tarwis erilisi puhkepäewi.

Härra Tõnisson põhjendas suurneljäpäewa pühitsemise tarwidust sellega, et siis olla wõimalus lihawõtte pühitsemiseks ettewalmistusi teha. Ettewalmistusi on teha ainult jõukatel kihtidel, kellel ka wõimalus pühi suurepärastelt pühitseda. Töölistel ei ole sellest aga mingisugust kasu, kas neil on päewi suurte pühade ettewalmistuseks, wõi ei ole. Nead ei saa enestele suurte pühade ajal lubada suuri munakorwe ega jõuluworste. Töölistele kujunewad praegu pühad selleks, et nad peawad siis weel halwemates tingimistes elama, weel rohkem kõhtu pigistama, kui harilikult, sest pühade eest arwatakse palk maha. Ma ei hakka waidlema praegu selle üle, kas mardipäewa asemel tuleb pühitseda 11. nowembrit, millal Saksamaale pandi rasked tingimised peale, mille all Saksa töörahwas praegugi kannatama peab. Wõib olla, on teil teatud tarwidus Saksa töörahwa wiltsuste üle rõõmu tunda. Rõhutan praegu ainult seda, et nii kaua, kui see seadus ainult pühaid käsitab, nii kaua kui ei ole reguleeritud üldiselt puhkeajaga ja palgatingimisi, ei ole sellel seadusel suuremat tähendust tööliste seisukohalt. Minewaaasta kewadel esitati Riigikogule seaduseelnõu, mis käsitas peale puhkepäewade weel töö ja palgaolude korraldust üldse. See seadus on jäänud tänapäewani komisjoni. Siis kui see seadus komisjonis arutusel oli, tähendas töö- ja hoolekandeminister, et neil ka sellekohane seadus teoksil olla, kuid selle asemel, et tõepoolest töö ja puhkepäewade korraldamise seadust esitada, esitatakse niisuguseid seadusi, kus 10. nowembri asemel pannakse 11. nowember ja muud ei midagi. Ma tähendan weel kord, nii kaua kui sel seadusel ainult nii wäike ulatus, on ta ainult hirwitamine puhkeajade korraldamise üle. II lugemisel teeme parandusi. Muidugi ei saa meie praeguse Riigikogu kosseisu juures nende paranduste läbiwiimise peale loota, kuid see annab weel kord wõimaluse näidata, kui tõsiselt teie üldse wõtate neid nii sagedasti deklareeritud sotsiaalse õigluse seisukohti.

Juhataja **K. Wirma:** Sõna on rkl. Weiler'il. (Wahelhüüe paremalt poolt: „Esmaspäewa pühitseja!“)

A. Weiler (töer.): Wäga iseloomulise wahelhüüedega wõttis mind rahwasadik härra Amberg wastu, soowitades

et esmaspäew ka nühaks tuleks teha. Minu arwates on ta paljudel kristlastel tõsine püha, aga mina räägin siin rohkem kui pagan praegu. (L. Johanson (sd.): Härra Amberg'il sinine esmaspäew.) Ja mis puutub sinisesse esmaspäewa, siis saan ma selle ettepaneku tegija kartusest aru, kes tegi ettepaneku, et joogikohti pühapäewadel kinni panna tuleks. Härra Lattik tähendas ka väga tabawalt, et sotsisid kolmandal pühapäewal woorimehega weetud. Ma saan nende mõlemi härrade kartusest aru. Ühed kardawad, et esmaspäewa wälja ei kannata ja teised arwawad, et woorimehed ainult kristlaste eesõigus on. Minu arwates wõib ka üks sots esmaspäewal ehk kolmandal pühapäewal woorimehega sõita.

Mis nüüd puutub selle kolmanda püha... (Wahelhüüded, juhataja kõlistab.) Minu arwates on rkl. Lattik'ul sama palju autoriteeti, kui Teil, härra Johanson, neis küsimustes. Usulisest küljest rääkis härra Lattik väga tabawalt, et kolmandal pühal õieti mingisugust tähtsust ei ole. See on õieti nüüd püha, kus üks osa inimesi omal jalal koju läheb ja teine osa hobustega koju wiiakse. See on ka õige, sest mitte ainult usulisest küljest... (Wahelhüüerkl. M. Püüman'i (sd.) poolt.) Rahustage ennast, härra doktor. Kui kellegil broomi waja on, siis ei ole õigus minul selle wäljakirjutamiseks ja kui minul seda tarwis oleks, siis ei wõi keegi seda minu näost lugeda. (Naer.) Minu arwates peale usulise külje on siin tähtis rahwamajandusline külg. Kolmanda püha ärakaotamise kohta ütles rkl. Keerdo üsna õieti, et kolmas püha isegi töölistele wastuwõetaw ei ole, et see on isegi niisugune püha, kus püksirihma peab pingutama. Miks siis seda püha wägisi peale sunnitakse. Ei taha teda mitte kristlased, ei taha teda töölisel. Ma ei tahaks ka mitte uskuda, et rahwaerakond... (Wahelhüüe J. Tõnisson'i (rhw.) poolt.) Nähtawasti on rahwaerakond ka wahepeal seisukohale asunud, et kolmas püha waja wälja jätta. Ma arwan, et kolmandal lugemisel see ettepanek, mis mitmelt poolt tulnud, wastu wõetakse, nii et minul ei ole selle juures waja pikemalt peatada.

Härra Lattik rääkis lutheriusu üleswõtmise pühast, et see pühadenimekirja wõetakse. Sealsamas kaitses härra Lat-

tik ka palwepäewa. Meie aga teame, et lutheriusu üleswõtmise püha on ikka pühitsetud, kuigi teda pühadenimekirjas ei ole. Samal ajal teame meie ka, et palwepäew, kuigi ta pühadenimekirjas oli, siamaale teda Eestis mitte igalpool ei pühitsetud. Kui teie lähete Läänemaale, siis peetakse seal seda püha sakslaste poolt pealepandud pühaks, üheks niisuguseks pühaks, mis selle mälestuseks on maksma pandud, kui sakslased Eesti oma alla wõtsid. Nii et ei saa mitte tõendamata tulla, et palwepäew üldine püha on. Siis edasi, kui meie suurneljäpäewa kaitsma hakkame, siis läheb see kaitsmine neile raskeks, kes selle kohta ettepaneku tegid, et seda päewa pühadenimekirja üles wõtta. Rahwasaadik härra Tõnisson tähendas, et sel pühal olla suur moraalne tähtsus, rahwas käia üksteisega läbi jne. Minu arwates on suurneljäpäew niisugune päew, kus hoolega õlut tehakse, see on just päew, kus kadakad katlas on. (J. Tõnisson (rhw.): See on küll ogar, kes siis weel õlut teeb. Naer.) Niipalju kui Põhja-Eestist teada, on Lõuna-Eestis õlletegemisega rohkem aega, kui seda Põhja-Eestis on. Suurneljäpäew on lihawõtte pühade ettewalmistamise päew, siis praetakse, küpsetatakse ja pole nüüd sel päewal läbikäimiseks ja üksteisega kokkupuutumiseks külamehel, linnamehest rääkimata, aega, nii et mina isiklikult pean täiesti selle wastu waidlema, et suurneljäpäew pühadenimekirja üles wõetaks.

Edasi on rhs Tõnisson selle üle väga kuri, miks peawad nüüd ülestõusmise pühad kewadpüha nime kandma ja arwab, et siin on midagi ära näpatud ristiusult. Minu teada on kewadpühad juba enne ristiusku olnud ja ristiusk on need pühad paganatelt ära wõtnud, ja nähtawasti tahawad nüüd modern paganad seda püha jälle ristiusult ära wõtta. Nii siis on selle nimetusega nüüd kõik tasa tehtud ja meie teame, et tegelikult on need pühad kewade pööripäewal. (J. Tõnisson (rhw.): Keset lund!) Jah, waadake, wahest on ju ka maikuu keskel üksikutel aastatel lund. Harilikult on aga kewade meil siis, kui pajupungad lahti lähewad ja see kewade teadmine hakkab meil palmipuudepühast peale. Nii et mina pean ütleva, et see nimetus väga trehwaw on: kewadpühad. Ja see oleks nüüd üks nimetus, mis peaks ühendada wõima niihästi kristlasi kui ka pa-

ganaid. (J. Tõnisson (rhw.) Ei saa aru, mis ta tähendab.) Ma arwan, et meie riigis on kirjaoskamatute protsent õige wäike ja kewade mõiste on ka kirjaoskamatutele selge, igatahes selgem, wõib olla, mitmele kui mõni palwepäew. On ju kindel, et $\frac{1}{10}$ meie riigi kodanikest ei tunne ega tea palwepäewa mõistet, ja ka härra Tõnisson ei suutnud siin palwepäewa pühadenimekirja üleswõtmise wajadust selgeks teha.

Uuesti kolmandate pühade juurde tagasi tulles, pean ma ütleva, et ka rahwamajandusliselt on tähtis kolmandate pühade ärajätmine, sellepärast, et ära wiidetakse aastas 3 päewa, mida meie teistes riikides mitte ei leia. Meil on nii mõnelgi juhtumisel Soomest eeskuju toodud, ja Soomes pühitsetakse nii hästi jõuluid kui ka lihawõtteid, ja nelipühi ainult kaks päewa. Pealegi ei ole nähtawasti nendel rahwasaadikutel, kes usuliste küsimustega rohkem tegemist teewad kui mina, ka midagi nende kolmandate pühade kaotamise wastu. Nii on see täiesti otstarbekohane, nii hästi usulisest kui ka rahwamajanduslisest seisukohast, kui Riigikogu sellele seisukohale asub, et kewade-, suwiste- ja jõulupühad ainult 2 päewa riiklised pühad on.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja O. Liigand: Pühade kohta wõib ju kõneleda õige palju ja õige mitmetelt seisukohtadelt ja wäga mitmesuguste maitsete järele, sest siin on wäga mitmesugused motiivid mõõduandwad. Siin on kõneldud kahe püha, palwepäewa ja suurneljapäewa mahakustutamise wastu ja poolt. Mina arwan, et parandusi, mis leitakse tarwis olewat, wõib teha II lugemisel ja sellepärast kordan oma endist ettepanekut, seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Seadus on nähtawa enamusega I lugemisel wastu wõetud. Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

(Sekretääri kohale asub sekretäär A. Tupits.)

6. Kodakondsuse seadus — III lugemisel. Üldise komisjoni aruandja J. Bergman (loeb): Kodakondsuse seadus.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Bergman (loeb): I. § 1. Eesti wabariigi kodaniku õigused ja kohustused on kõigil isikutel, kes järgmisele kolmele nõudele wastawad:

1) kellel Eesti wabariigi piirides kunni selle seaduse maksmahakkamiseni alaline elukoht;

2) kunni 1918 a. weebruarikuu 24. päewani endise Wene riigi alamluses olid ning kunni selle seaduse maksmahakkamiseni mõne teise riigi kodakondsusesse astunud ei ole, ja

3) kes ise wõi kelle wanemad olid praegu Eestit moodustawal maa-alal kogukondade wõi seisusliste asutuste hingekirjades.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Bergman (loeb): § 2. Samuti on Eesti wabariigi kodanikud:

1) isikud, kes Eesti wabariigi kodakondsusse wastu wõetud maanõukogu määruse §§ 2 ja 6 põhjal Eesti demokraatlise wabariigi kodakondsuse kohta („Riigi Teataja“ nr. 4 — 1918 a.);

2) isikud, kes Eesti wabariigi kodanikuks tunnustatud Eesti wabariigi poolt sõlmitud rahwuswaheliste lepingute põhjal;

3) Eesti wabariigi territooriumil wõi väljaspool sündinud lapsed nende isa Eesti kodakondsuses olemise ajal;

4) Eesti kodanikust ema väljaspool abielu sündinud lapsed;

5) Eesti kodaniku naine wõi lesknaine;

6) Eesti kodaniku poolt seaduslises korras adopteeritud ja legitimeeritud lapsed;

7) wäljamaalaste alaealised abielulised ning wallaslapsed kunni 18 aasta wanaduseni nende wanemate Eesti kodakondsusse wastuwõtmise päewast arwates, wälja arwatud mehelolijad ning mehelolnud tütreid;

8) Eesti wabariigi piirides leitud lapsed kunni wastupidist ei ole tõendatud;

9) endine Eesti naiskodanik, kui tema abielu wäljamaalasega Eestis tühistatud, samuti ka lapsed sellest abielust.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Bergman** (loeb): § 3. Isikud, kes wastawad ainult § 1 p.p. 1 ja 2 nõuetele, peawad, et Eesti wabariigi kodaniku õigusi omandada, sellekohase teadaande ühes tarwilikkude tõendustega kohalikule maakonnawalitsuse esimehele wõi linnapeale esitama kuue kuu jooksul selle seaduse jõusseastumise päewast arwates, kui nad teadaande esitamiseni Eesti wabariigi piirides vähemalt kuus aastat alaliselt asunud.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Bergman** (loeb): § 4. Kui § 3 tähendatud nõuded tõendatud, annab maakonnawalitsuse esimees wõi linnapea sellekohase kodakondsuse tunnistuse wälja.

Maakonnawalitsuse esimehe wõi linnapea eitawa otsuse peale wõib rahukogule administratiiv kohtu korras kaebada.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Bergman** (loeb): § 5. Wäljaspool § 1 ettenähtud tingimusi wõiwad Eesti wabariigi kodakondsust omandada endise Wene riigi soost alamad, kes mõne teise riigi kodakondsusse ei ole astunud, wõi tunnistatud Eesti wabariigi piirides elades wastawale maakonnawalitsuse esimehele wõi linnapeale, wäljamaal wiibides aga lähemale Eesti wabariigi ametlisele konsulile wõi diplomaatisele esitajale wõi siseministritele ühe aasta jooksul selle seaduse jõusseastumise päewast arwates sellekohast teadaannet saates, mille järele tähendatud ametnikkude poolt sellekohane Eesti wabariigi kodakondsuse tunnistus wälja antakse.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Bergman** (loeb): § 6. Eesti wabariigi kodanik ei wõi ühel ajal mõne teise riigi kodanik olla.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Bergman** (loeb): II. § 7. Eesti wabariigi kodakondsust wõib omandada naturalisatsiooni korras.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Bergman** (loeb): § 8. Kodakondsuse naturalisatsiooni teel omandamiseks nõutakse, et kodakondsusse astumise soowiawaldaja kunni soowiawaldamise päewani vähemalt kaks aastat ja peale soowiawaldamist ühe aasta alaliselt Eesti wabariigi territooriumil elanud. Kodakondsusse astujatelt nõutakse Eesti keele tundmist.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 8 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Bergman** (loeb): § 9. § 8 ettenähtud nõudmised ajamäär ja keele kohta wõiwad ära jäetud saada wäljamaalaste kodakondsusse wastuwõtmise juures, kui nendel iseäralised teenused seltskondlisel, riigiteenistuse wõi sõjaasjanduse alal wabariigi kasuks ehk kui nad tuntud oma annete, teadmiste ja tööde tõttu, ehk kui nad Eesti soost.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 9 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Bergman** (loeb): § 10. Naturalisatsiooni korras Eesti wabariigi kodakondsusse astuda soowijad peawad vähemalt 18 aastat wanad olema. Nooremad peawad selleks oma eestkostjate wõi hooldajate nõusoleku muretsema.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 10 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Bergman** (loeb): § 11. Wäljamaalaste naised ja lapsed wõiwad kodakondsusse astumiseks soowi awaldada waatamata oma mehe wõi isa tahtmise peale, kui nad wastawad naturalisatsiooni nõuetele.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 11 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Bergman** (loeb): § 12. Soowiawalduses Eesti wabariigi kodakondsusse astumiseks naturalisatsiooni teel peab ära tähendatud olema:

- 1) soowiawaldaja nimi ja perekonnanimi;
- 2) wanadus;
- 3) perekondline seis;
- 4) naise ja laste nimed ja wanadus;

- 5) kodakondsus;
- 6) elukoht;
- 7) mis ajast alaliselt Eesti wabariigi territooriumil elab;
- 8) elukutse;
- 9) warandusline seisukord;
- 10) teated karistawuse kohta, ja
- 11) kas soowiwaldaja Eesti keelt tunneb.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 12 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **J. Bergman** (loeb): § 13. Naturalisatsiooni korras kodakondsusse astumise soowiwaldused esitatakse siseministrile ühes tarwilikkude tunnistustega § 12 tähendatud asjaolude kohta wõi kinnitatud tunnistuste ärakirjadega. Kui soowiwaldaja wastab naturalisatsiooni nõuetele ja riigi ning seltskonna suhtes kahjulik ei leita olewat, antakse siseministri korraldusel temale wastaw kodakondsuse tunnistus wälja.

Nimetatud otsuste peale edasikaebtust ei ole.

Märkus. Kodakondsusse wastu wõetuteks loetakse ainult kodakondsuse tunnistuses äratähendatud isikud.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 13 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **J. Bergman** (loeb): § 14. Eesti naiskodanik, kes wäljamaalasega abiellu astunud, wõib mehe surma wõi abieli lahutamise puhul wõi abieli tühistamise tagajärjel wäljamaal Eesti kodakondsusse tagasi astuda selle üle Eesti wabariigi piirides wiibides wastawa maakonnawalitsuse esimehele wõi linna-peale, wäljamaal aga lähemale Eesti wabariigi ametlisele konsulile wõi diplomaatlisele esitajale wõi siseministrile teadaannet ühes wastawa tunnistusega abieli lõpetamise kohta saates.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 14 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **J. Bergman** (loeb): § 15. § 14 nimetatud lese wõi lahutatud naise, samuti ka wäljamaalasele mehele läinud alaliselt Eesti wabariigi piirides elawa Eesti naiskodaniku lapsed omandawad Eesti wabariigi kodakondsuse, kui nad 18 aastat wanaks saades ühe aasta

jooksul § 14 kindlaksmääratud korras soowi ei awalda nende isa kodakondsusse jääda.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 15 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **J. Bergman** (loeb): § 16. § 14 ettenähtud korras wõiwad Eesti kodakondsusse tagasi astuda endised Eesti wabariigi kodanikud, kes Eesti wabariigi kodakondsusest wabastatud, ja ka need endised Eesti wabariigi kodanikud, kes lapseealsuse tõttu nende wanematega Eesti kodakondsusest wabastatud.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 16 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **J. Bergman** (loeb): § 17. Eesti kodakondsust arwatakse selles seaduses ettenähtud kodakondsuse tunnistuse wäljaandmise päewast.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 17 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **J. Bergman** (loeb): III. § 18. Eesti wabariigi kodakondsus kaob kodakondsusest wabastamisega.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 18 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **J. Bergman** (loeb): § 19. Kodakondsusest loetakse wabastatuteks:

1) wäljamaalastega abielluastunud Eesti naiskodanikud, kui nad kahe nädala jooksul abielusõlmimise päewast arwates wabariigi piirides wastawale maakonnawalitsuse esimehele wõi linna-peale, wäljamaal wiibides aga lähemale Eesti wabariigi ametlisele konsulile wõi diplomaatlisele esitajale wõi siseministrile Eesti kodakondsusse jäämise soowi ei awalda;

2) § 20 ettenähtud korras kodakondsusest wabastatud isikud.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) § 19 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja **J. Bergman** (loeb): § 20. Eesti wabariigi kodanikud peawad, kui nad wabariigi kodakondsusest soowiwad lahkuda, sellekohase teadaande siseministrile saatma, milleks ala-

ealistel alla 18 aasta wanaduse tarwilik wanemate wõi eestkostjate nõusolek. Teadaandes peab öeldud olema, missuguse riigi alamaks soowitakse astuda, samuti peab teadaande juures olema tarwilik tõendus wastuwõtmise nõusolekust teise riigi poolt.

Kui soowiawaldaja kaitsewäeteenistuses ei seisa, ja muud kodaniku peal lasuwad kohustused täitnud, otsustab siseminister soowiawaldajat kodakondsusest wabastada. Seisab aga soowiawaldaja kaitsewäeteenistuses, siis tuleb lahkumisteadaande juurde lisada sõjaministri nõusolek.

Siseministri eitawa otsuse peale wõib edasikaebtust tõsta administratiiw kohtu korras.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 20 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Bergman (loeb): § 21. Kodakondsusest wabastamine kaotab maksuuse, kui wabastatud isik üheks aastaks, lõpuliku wabastamise otsuse päewast arwates alaliselt wabariigi piirides edasi elama jääb.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 21 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Bergman (loeb): § 22. Kodakondsusest wabastamise otsus ei käi wabastatawa isiku üle 18 aasta wanade laste kohta, samuti ka tema naise kohta, kui wiimane soowi ei awalda Eesti kodakondsusest lahkumiseks. Lapsed alla 18 aastat omandawad isa uue kodakondsuse ainult nende ema nõusolekul.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 22 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Bergman (loeb): § 23. Siseministrile antakse õigus selle seaduse teostamiseks täiendawaid määrusi ja juhtnõore wälja anda.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 23 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Bergman (loeb): § 24. Käesolewa seaduse jõusseastumisega kaotawad maksuuse: Maanõukogu määrus Eesti demokraatlise wabariigi kodakondsuse kohta („Riigi Teataja“ nr. 4

— 1918 a.) ja Wabariigi Walitsuse poolt 27. augustil 1920 a. wastuwõetud seadus nimetatud määruse § 6 täiendamise kohta („Riigi Teataja“ nr. 137/138 — 1920 a.).

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 24 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on lõpuhääletamisel nähtawa enamusega wastu wõetud. — Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

(Sekretääri kohale asub abisekretäär **J. Bergman**.)

7. Abieluseaduse Üldise komisjoni aruandja **abieluasjade kohtupidamise** ja **T. Kalbus** (loeb): korra maksmapanemise seadus — III lugemisel. Abieluseaduse ja abieluasjade kohtupidamise korra maksmapanemise seadus.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) Seaduse pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 1. Abieluseadus ja abieluasjade kohtupidamise kord hakkawad maksma ühel ajal perekonnaseisu seadusega.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 2. Abielu maksuasetuks tunnistamise ja lahutamise asju senni ajanud waimulikud asutused ja nende kõrgemad astmed lõpetawad eelmises (1) paragrahwis ettenähtud tähtajal oma tegewuse ja annawad ühe kuu jooksul kõik nende toimetuses olnud lõpetatud ja lõpetamata asjad ühes nende juurde kuuluwate raamatute, dokumentide ja kirjawahetusega, samuti ka oma arhiivid, wastawale rahukogule üle.

Juhataja K. Wirma: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 3. Waimulikkude asutuste ja siseministeriumi usuasjade kolleegiumi otsused abielu maksuasetuks tunnistamise ja lahutamise asjades, mis käesolewa seaduse maksmahakkamiseni weel seadusjõusse

ei ole astunud, astuwad seadusjõusse, kui keegi asjaosalistest kahe kuu jooksul, käesolewa seaduse maksmahakkamise päewast arwates, ei ole wastawale rahukogule palwet awaldanud seda asja abieluseaduse põhjal ja abieluasjade koh-tupidamise korras uuesti alustada.

Juhataja K. Wirma: (Hääle-tatakse.) § 3 on nähtawa ena-musega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 4. Lõpetamata abielu makswusetuks tunnistamise ja lahutamise asju wõidakse abieluseaduse põhjal ja abieluasjade koh-tupidamise korras asjaosalise palwet uuesti alustada.

Juhataja K. Wirma: (Hääle-tatakse.) § 4 on nähtawa ena-musega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 5. §§ 3 ja 4 põhjal uuesti alustatud asjus on asjaosalised wabastatud rahukogus kohtuposlinist, mis ts. kohtup. sead. § 1356^e ette nähtud.

Juhataja K. Wirma: (Hääle-tatakse.) § 5 on nähtawa ena-musega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 6. Endiste waimulikkude asutuste ja nende kõrgemate asutuste otsused abieluastumise keelu kohta kaotawad oma makswuse.

Juhataja K. Wirma: (Hääle-tatakse.) § 6 on nähtawa ena-musega wastu wõetud.

Aruandja T. Kalbus (loeb): § 7. Balti eraseaduse III k. §§ 205 ja 351 kaotawad makswuse.

Juhataja K. Wirma: (Hääle-tatakse.) § 7 on nähtawa ena-musega wastu wõetud. — Sellega on see seadus III lugemisel üksikute pa-ragrahwide wiisi wastu wõetud. Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääle-tatakse.) Seadus on nähtawa enamusega lõpuhääletamisel wastu wõetud. Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde:

8. Seadus kirikute ja usuühingute kohta — II luge-misel. Üldise kom-misjoni aruand-ja **A. Palwadre (loeb):** Seadus kirikute ja usuühingute kohta.

J. Tõnisson (rhw.): Austatud rah-wasaadikud! Kahju, et rkl. härra Ernits siin ei ole, tema nagu teab neid uusi sõnu hästi ja wõiks öelda, kas see „ühing“ siis tõesti pole nii nagu lahing, puhang wõi midagi muud sellesarnast. Ma usun kindlasti, et ta midagi muud on kui see, mis siin tahetakse öelda. Kui luuakse uusi sõnu, siis peaks igal sõnal ka oma tähendus olema. Nüüd tullakse aga „ühinguga“, mõned kõnelewad ka „olengust“. (A. Anderkopp (töer.): Seda ei saa meie muuta, see on juba põhiseaduses olemas!) Wäga hästi saame muuta; põhiseaduses pole midagi öeldud usuühingutest. Meil on enimalt tarwitusel olnud sõna „ususelts“ ja et neid kahte mõistet mitte ära segada ei ole weel sugugi tarwis „usuühingu“ peale üle minna, waid siin wastab sellele mõistele „usuühendus“. Sõnaga „usuühendus“ saame käesolewas seaduses täiesti läbi, ilma et meil tarwis oleks seda wäga selgusetu ja oma etimoloogia poolest kahtlast sõna tarwitusele wõtta. Terwe, see seaduse pealkiri on täiesti abitu ja saamatu. Kui teie tahate kõneleda näituseks seaduse mõttest ehk määrustest ja ütlete: „Seletus seaduse kohta käiwate kitsenduste asjus kirikute ja usuühingute kohta“, siis on see täiesti wõõrast keelest wõetud konstruktsioon, millega teie Eesti seadustes midagi peale hakata ei saa. Kui teie aga näituseks ütlete: „kirikute ja usuühenduste seaduse mõtte kitsendused ja täiendused“, siis on see juba eestikeele lauseehitusele wastaw. Ma teen ettepaneku, et käesolewa seaduse pealkiri muudetak järgmiselt: „Kirikute ja usuühenduste seadus“. Kui siin aga tahetakse lähemalt seda pealkirja arutama hakata ning isegi grammatilisi põhjendusi ette tuua, siis sel juhtumisel teen ettepaneku seda seadust komisjoni tagasi anda.

J. Annusson (töer.): Austatud rah-wasaadikud! Käesolew seaduseelnõu tahab olla nagu lõpuakkordiks kiriku ja riigi lahutamisele ja sellepärast tuleksid siin eriti ära määrata need normid, mille järele kirik tulewikus peaks tegutsema. Kiriku ja riigi lahutamise juures wõib wõtta mitmesugused seisukohad. Nagu meie mõnel maal näeme, wõib riik asuda kiriku wastu täitsa erapooletule seisukohale, wõib lasta kirikut tegutseda nii kui iga teist organisatsiooni jne. Kuid riik wõib ka kirikule teatud kaitsewat

kätt pakkuda ning oma kaitse alla wõtta teisi nõrgemaid organisatsioone, niisamuti wõib ka kirik riiki ennast kui ka terwet rahwast teatud usu wastu kaitse alla wõtta. Meil ei ole ühte ega teist tarwis. Meie peaksime wist, nagu ka põhiseadus ette näeb, usu kohta käiwate seaduste juures samasugusele seisukohale jääma, nagu iga teiseigi seltsi juures. Nüüd tekib küsimus — kas see seadus wastab sellele seisukohale. Kui meie üksikuid punkte arutame, siis leiame, et see nõnda ei ole ja näeme et käesolew seaduseelnõu pakub riiklist toetust iseäranis walitsewale kirikule. (Keskest wahelhüüe: Mis on walitsew kirik?) Walitsew kirik on see, mida praegu riigi rahwaenamus moodustab. On teada, et praegu nagu igal muul ajalgi, on kirikus teatud woolud olemas üldise kiriku õpetuse ja poliitika wastu. Need woolud wõiwad nii kaugele minna, et tekib reformide nõue, mitte ainult üksikute isikute, waid ka terwete koguduste juures. Kui nüüd niisugune tarwidus tekiks, et üksik kogudus tahab kirikust lahku lüüa, siis ei saaks ta seda kuidagi, sest et § 13 märkus 2 põhjal usuühingute registreerimise luba wõib saada ainult kiriku keskwalitsuse kaudu. Kui nüüd kogudus ennast tahab kirikust ühel wõi teisel põhjusel eraldada, siis peab ta aastasadade jooksul, eelmistel põlwedel kogutud warandusest lahti ütlemä kiriku kasuks. Niisamuti ei saa kogudus ennast likwideerida kui temal selle järele tarwidus tuleks. Et lugu tõesti nõnda on, seda näitab ühe luteriusu waimliku kiri, mille tema on adresseerinud tööerakonna rühmale, kus öeldakse sõnasõnalt järgmist: „Nii oleks nende ridade kirjutaja oma huwisid arwesse wõttes koguduse iseseiswuse poolt kõnelema pidanud. Tema on usulistes küsimustes kirikupäewa ringkondadega wastolus ja peab sellega rehkendama, et ta wõib juba lähemas tulewikus kirikust wälja heidetud saada, mille juures aga wahekord koguduse suure enamusega niisugune on, et wiimane ennast küll wist tema poole tunnistab.“ (W. Linnamägi (kristl.): Ei ole õigus!) See on õige. Kui Teie, härra Linnamägi, selle üle kahtlete, siis olge head, tulge allkirja vaatama. Ma tähendasin selle asjaolu peale, kui ühe tunnuse peale, et kirikus on praegu käärimine olemas, on tarwidus usupuhastuse ja uuenduste järele. Seda ei paku praegune kirikuwalitsus ega tulewane keskwalitsus ka mitte. Niiwiisi wõib juhtuda,

et kui meie tõesti selle eelnõu seaduseks muudame, siis makswad kirikuwoolud muutuwad surweks rahwale ja need määrused muutuwad takistuseks sellele, et kogudused wõiksid iseseiswalt oma waranduse üle walitseda ja iseseiswalt oma usulist arenemist otsustada. (J. Tõnisson (rhw.): Enamusega müüwad kõik maha!) Waadake, sellest ma tahtsin just kõnelema ja tahtsin ettepaneku teha, et käesolew seaduseelnõu antaks komisjoni tagasi, kus arwesse tuleks wõtta seda, et kirikud ja usuühingud tuleksid asetada üldistele alustele teiste seltsidega ja ühingutega. Selle juures tuleks arwesse wõtta kirikute ja koguduste warandusline seisukord. Nende walitsemine tuleks ühel wõi teisel wiisil kindlaks määrata, arwesse wõttes seda, et kogudustel on oma iseseiswad warandused ja neile wõimalust anda ka oma warandust iseseiswalt walitseda. Eriti tuleks aga weel arwesse wõtta, et see seaduseelnõu lahendab muuseas ka matuspaikade küsimuse. Selles asjas oleks minul soowiawaldus, et komisjon wõtaks arwesse matuspaikade korraldust sel teel, et nende üldine juhtimine ja awamine antaks omawalitsuse ülesandeks. Selle ettepaneku teen tööerakonna rühma nimel.

J. Jaakson (rhw.): Austatud Riigikogu liikmed! Selles seaduses on ka juriidilisest küljest õige nõrku külgi. Üks niisugune nõrk külge tuleb temal pealkirjas awalikuks. Pealkirjas räägitakse usuühingutest ja kirikutest. Ei ole selge, kas need peawad olema kaks isesugust mõistet wõi on nende sõnadega tahetud tähendada üht ja sedasama asja. Mina olen selle seaduse järele katsunud selgusele jõuda, kuidas seaduse kokkuseadjad on seda mõtelnud, kas nad on siin kaks asja arwanud, wõi räägiwad nad ühest asjast. (A. Weiler (töer.): Missuguse ministeeriumi seaduse see on?) Siin pealkirjas on „kirikute ja usuühingute seadus“. Selle järele peaks arwama, et siin on kahest asjast jutt. Seaduses hiljem räägitakse väga tihti „kirikutest wõi usuühingutest“. See laseks rohkem arwata, et ühest ja samast asjast tahetakse rääkida. Kindlasti seda oletada ei wõi, sest sõna „wõi“ wõib ka kokku ühendada kaht isesugust mõistet. Rohkem põhjust selleks, et siin on jutt ühest ja samast mõistest, annab seaduse § 2, kus antakse kirikute ja usuühenduste definitsioon. Selle definitsiooni järele on kirikud ja usuühen-

dused üks ja seesama. Mina arwan, et sellest seisukohast tuleks seaduseelnõu uuesti komisjoni anda läbikaalumiseks. Sellepärast mina isiklikult toetan seda ettepanekut, mis sai tehtud, et seaduseelnõu komisjoni anda. Peale selle oleks teine asi, mis komisjonis, minu arwamise järele, läbi kaaluda tuleks, nimelt registreerimise kord. Meil on juba seltside kohta registreerimise kord olemas. Kui seal puudusi on, tuleb neid kõrvaldada. Kuid ma leian, et siin isesuguseid põhjusi olemas ei ole, mis nõuaks, et usu listel ühendustel teistsugune registreerimise kord maksmata pandaks. Mina arwan, et see registreerimise kord peaks ühel kui teisel juhtumisel ühine olema.

J. Tõnisson (rhw.): Austatud rahwasaadikud! Mina kõnelesin, et seaduseelnõu tuleks tagasi anda selleks, et tema pealkirja muuta, ja siis ka teistes üksikutes seaduse paragrahwides tarwilikka muudatusi ette wõtta. Sisuliselt ei lähe aga minu ettepanek mitte kokku selle ettepanekuga, mis rkl. Annusson tegi. Sest temal, kes ka soovitas seaduseelnõu komisjoni tagasi anda, olid motiivid sootuks teised, kui et ma neid wõiks heaks kiita, nimelt et meil siin nii kaugele tohib minna, et iga kirik wõib oma warandust häälteenamusega ära anda, ehk nagu siin öeldakse wõrandada. See oleks väga küsitaw, kes siis just ütleb wähemuse seisukohast, et enamusel usuasjus ikka õigus peab olema. Kui keegi tahab.. (A. Weiler (töer.): Aga kui see rahwahäälendamisele läheb?) Ega seal siis ometi usutunnistuse üle ei kõnelda. Seal õpetatagu kas wõi Kalwini, wõi õpetatagu wana Wene usku, seal on see kõik üksstapuhas. Ja kui teie mõne õpetaja leiate ise, siis otsustab tema ainult selle üle, kas õpetada üldse usuõpetust, kuid missugust õpetada, see on teie asi. Kuid waadake, siin on küsimus just selle peale sihitud, kui kellegile omale ei meeldi wanas kojas olemine, et siis tema wõib ära minna, et tema aga wõib koja ühes wõtta, kus see on kirjutatud? On ometi loomulik, et seal edasi tahetakse töötada wana wiisi, ja kes uut wiisi tahab töötada, see tehku seda, aga ärgu sirutagu kätt wana waranduse järele wälja. (Wahel hüüe: Kuidas luteriusk tegi katoliku warandusega?) Ah see? Seal ei antud seadust wälja. Kui teie natuke ajalugu tunnete, siis teate, et lugu seal oli teisiti ja seda parlamendis ei

arutata ja nõnda ei maksa seda kapitelt siia tuua. Siin on lugu nõnda, et meil sugugi ei takistata üksikut kirikut oma otstafibete jaoks ainult oma parema äratundmise järele kiriku warandust kasutamast. Siin on minu arust selge, et ükski enesemääramise õigus siin kitsendatud ei ole. Kes tahab tõesti oma waimu uuendada ja oma hingele uusi teesid leida, see otsigu neid oma wõimete ja oma abinõude kohaselt, aga ärgu seda mitte teiste kulul tehku. Selles mõttes ei peaks nüüd Riigikogu oma otsusega mitte ühemeelist juhtumõtet komisjonile andma, kui ta otsustab seda seaduseelnõu komisjoni tagasi anda, waid seal peaks kõiki neid ettepanekuid, mis üks wõi teine selle kohta teeb, põhjalikult läbi kaalutama. Isiklikult aga arwan ma, et seaduseelnõu pealkirja osa kui ka teisi paragrahwe wõidakse just komisjoni tagasi anda, iseenesest ka nende küsimuste kaalumiseks, mida rkl. Jaakson siin puudutas. Arwan, wast oleks juhatajal wõimalik ettepanekut wastu wõtta, kui meie ütleme, et seaduseelnõu pealkirja ühes järgnewate paragrahwidega üldisse komisjoni anda. Siis, ma arwan, ei ole wast mitte enam raskusi ja siis saame üldisele komisjonile wõimaluse anda kõiki neid asjaolusid läbi kaaluda, ilma et meie üksikuid asju juba enne wastu wõtame.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Palwadre: Austatud rahwasaadikud! Esitatud parandused ei ole sarnased, et neid wastu wõiks wõtta. Härra Tõnisson'i poolt ettepanud uus pealkiri ei ole parem, kui selle seaduse endine pealkiri. Selle seaduse pealkiri on kokku seatud kokkukõlas põhiseadusega, kus nimelt räägitakse ainult usuühingutest. Nõnda on ta täiesti põhjendatud. Mis puutub sellesse, et see pealkiri keeleliselt halb olla, nagu rkl. Tõnisson tõendada püüab, siis paistab minule, et see on härra Tõnisson'i subjektiivne tunne. Komisjonis, kus seadus arutusel oli, oli aruandjaks rkl. Jürgenstein, tema on teatavasti üks parematest keeleteadlastest Riigikogus, sellepärast ka redaktsiooni komisjonis, ja tema pidas selle pealkirja keeleliselt õigeks. Mina isiklikult pean ennast wiletsamaks keeletundjaks ja ei wõi sellepärast siin kaaluwat otsust anda. Aruandja härra Jürgenstein pidas aga pealkirja keeleliselt täiesti õigeks ja wastuwõetawaks. (J.

Tõnisson (rhw.): Ega komisjoni aruandja ei ole otsustaja! Komisjoni aruandja harilikult sanktsioneerib komisjoni seisukohta. Mis puutub härra Tõnisson'i arwamisse, nagu oleks õigem nimetada seda seadust „kirikuseaduseks“ siis kordan sama, mis ütlesin esimesel lugemisel. Kirikuseadus on usutunnistuline seadus, seadus kiriku kohta — kiriku välise korralduse seadus. Sellepärast ongi pealkiri meelega sarnaseks jäetud. Kokku wõttes leian, et ettepanekud, mis härra Tõnisson tegi, põhjendatud ei ole.

Härra Annusson, ettepanekut tehes seadust komisjoni anda, seadis ühtlasi teatud põhimõtted üles, kuid need põhimõtted ei ole arutusel olnud. Sisuliselt on nad sarnased, et palju waidlusi Riigikogus esile kutsuksid. Ei wõi ka absoluutselt sellega päri olla, nagu oleks selle seadusega kaitawat kätt pakutud walitsewale kirikule selles mõttes, et ära hoida igasugust reformatsiooni kirikus. Seda mõtet selles seaduses ei ole. Kui üksikute koguduste registreerimine on seotud kiriku keskwalitsuse nõusolekuga, siis on ainult neid põhimõtteid arwesse wõetud, mis ka, näituseks, kaubamärkide kaitse juures tarwitatakse.

On loomulik, et kogudus ennast teatawasse kirikusse kuulawaks ei saa registreerida, kui kirik ise seda ei tunnista. Kui keegi tahab ennast teatawasse kirikusse kuulawaks lugeda, peab tal selle kiriku nõusolek olema. Ainult selles mõttes on see nõusolek selles seaduses tingiwaks tehtud. Peab küll seda tunnistama, et koguduste iseseiswus seaduseelnõus mitte küllalt kaitstud ei ole. Selles mõttes oleks tingimata parandusi waja teha ja koguduste iseseiswust laiendada, et kogudused waimliselt ja warandusliselt rohkem iseseiswaks saaksid, et kirikust lahkumine ei oleks mitte seotud waranduse kaotamisega.

Härra Jaakson algas sellega, et seaduses palju juriidilisi arusaamatusi olla, kuid esitas ainult ühe näituse sellest, mis ka midagi ei põhjendanud. Nimelt tõi härra Jaakson ette, et seadusest ei selgu, kas kirik ja usuühing üks ja sama on. Need mõlemad nimetused on kaks ise asja, nad ei ole mitte ühed mõisted. Kui aga rkl. Jaakson leidis, et ühes kohas öeldakse seadus „kirikute ja usuühingute“ kohta, teises kohas aga tarwitatakse sõna „kirikute wõi usuühingute“, siis on see teatud mõttes täiesti loomulik, sest on ju määrusi, mis

wõiwad mõlemate kohta käia. See on täiesti loogiliselt tingimata tarwilik ja õige, nii et sellest, „wõi“ ja „ja“st“ järeldada juriidilise mõtte selgusetust, on selle tagajärg, et rkl. Jaakson ei ole mitte põhjalikult sellesse seadusesse süwenenud. Kui mõnes kohas „wõi“ ja „ja“ on ära segatud, siis on seda wäga kerge parandada. (J. Tõnisson (rhw.): Kui siin mõlemast wõetakse ühte ja sedasama, mille poolest nad siis lahku lähewad?) Rkl. Tõnisson wõtab oma kaitse alla need põhjendused, mis rkl. Jaakson ette tõi, kuid sellepärast nad kaaluwamaks mitte ei muutu. (J. Tõnisson (rhw.): Aga tehke nad tühjaks!) § 2 ütleb, et kirik ja usuühing wastawad selle seaduse järele ühingule, et nende mõlemate kohta esitatakse nõudmised, kui ühingute kohta. Nad on aga siiski kaks iseseiswat asja, iga usuühing ei pruugi mitte kirik olla, kuid iga kirik on usuühing. Härra Tõnisson wist peaks teadma, et iga usuühing ennast kirikuks mitte ei pea. Härra Lattik wist ka tõendab seda. Siin on neid asju reaalselt käsitatud ja kui selles leitakse arusaamatusi ja lahendamata asju, siis tuleb see sellest, et ei taheta mitte õiget wahet näha usuühingute ja kirikute wahel. Kui aruandja, leian ma siiski soowitawaks seda seaduseelnõu komisjoni tagasi anda. Üks põhjus, mis seda õigustaks, on see, et kõigil Riigikogu rühmadel on esitada üsna palju parandusi ja need parandused on sarnased, mida komisjonis mitte ei esitatud. See asjaolu teeks seaduse komisjoni andmise tarwilikuks, et komisjon saaks neid parandusi läbi kaaluda.

Teine asjaolu, mis samuti põhjendaks eelnõu komisjoni tagasiandmist, on see, et ei ole õiget aruandjat. Komisjoni aruandjaks oli härra Jürgenstein, kes aga komisjonist wälja astus, enne kui seadus Riigikogu päewakorda jõudis. Siis määrati mind aruandjaks. Kui tulewad uued parandused, mida ka mina isiklikult kawatsen teha, siis oleks õigem, et komisjon kaaluks kõik parandused, ja määraks aruandja, kes wõimalikuks peaks kõiki seaduse seisukohti kaitsta. Kui aruandja, nõuan, et seaduseelnõu pealkiri ühes järgnewate paragrahwidega antaks komisjoni tagasi läbikaalumiseks.

Juhataja K. Wirma: Rkl. Annusson'i poolt on ettepanek tehtud seadus kirikute ja usuühingute kohta anda üldisse

kommisjoni eelnõu ümbertöötamiseks selles mõttes, et kirikud ja usuühisused asetatakse ühisele alusele teiste seltside ja ühingutega, arwesse wõttes kirikute ja koguduste waranduslise külje reguleerimist nõnda, et kogudused wõiksid oma warandusi walitseda iseseiswalt wäljaspool kiriku keskwalitsust. Samuti tuleks ka matuspaikade walitsemine omawalitsuse ülesandeks teha. Seda ettepanekut ei saa ma hääletamisele panna, sest II lugemisel wõib parandusi ainult üksikute paragrahwide wiisi hääletada ja komisjoni anda, kuna siin ette pannakse kogu seadus komisjoni anda.

Rkl. Tõnisson'i poolt on ettepanek seaduseelnõu pealkirja ühes järgmiste paragrahwidega üldisse komisjoni tagasi anda. Ka seda ettepanekut ei saa mina hääletamisele panna, sest et see terve seaduseelnõu kohta käib. Et aga aruandja § 52 põhjal on nõudnud, et käesolew seaduseelnõu saaks komisjoni tagasi antud, siis tuleb seda täita, sest aruandjal on § 52 põhjal õigus seda nõuda. Sellega on praegusel korral seaduseelnõu lugemine lõpetatud. —

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

9. Riigi 1922 a. Rahaasjanduse eelarwe muudatuste seadus — II lugemisel. komisjoni aruandja **J. Laidoner** (loeb): Riigi 1922 a. eelarwe muudatuste seadus.

Juhataja **K. Wirma**: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Laidoner** (loeb): Sõjaministeeriumi 1922 a. korraliste kulude eelarwe § 9 — ettenägemata kulud — vähendatakse kolme miljoni marga wõrra ning teedeministeeriumi 1922 a. erakorraliste kulude eelarwe peatükk II, riigiraudteede walitsus, § 1 — sõjaministeeriumi raudteeharu ehituse kulud Tapa jaamast Tapa mõisani — suurendatakse kolme miljoni marga wõrra.

Sõjaminister **J. Soots**: Wabariigi Walitsuse nimel teen ettepaneku

sõnade asemele: „§ 9 — ettenägemata kulud“ — panna „§ 10 — intendantline warustus.“ Motiivid selle paranduse kohta oleksid järgmised. Kui see seadusprojekt esitati Riigikogule, umbes paar kuud tagasi, siis oli sõjaministeeriumi eelarwe niisugune, et wõis arwata, et ettenägemata kuludest üle jääb, kuna muudes paragrahwides ülejääki ette näha ei olnud. Wahepeal on aga asjaolud muutunud. Nimelt on hinnad mitme asja pealt tõusnud ja selle tõttu on ka sõjanõukogu otsustanud ettenägemata kuludest ühele ehk teisele paragrahwile lisa anda. Praegusel ajal on ettenägemata kuludest järele jäänud ainult mõnisada tuhat, nii et sealt midagi wõtta ei ole. Samal ajal on aga selgunud; et toiduainete hinnad on langenud ja on ette näha ülejääk § 10 intendantline warustus. Sellepärast panen walitsuse nimel ette, et see summa saaks wõetud § 10. intendantline warustus. Wormiliselt oleks see ükspuha, missugusest paragrahwist summa wõetakse, aga sisuliselt on see parem, et summa, mis ettenägemata kuludeks on määratud, ka ettenägemata kuludeks ära kulutatakse, ja käesolew summa sealt saab wõetud, kus ülejääk on ette näha.

Juhataja **K. Wirma**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Laidoner**: Komisjonis see ettepanek arutamisel ei olnud. Komisjoni nimel ei saa ma sellepärast sellega ühineda. Palun eraldi hääletada.

Juhataja **K. Wirma**: Esimeseks tuleb hääletamisele parandus-ettepanek, nimelt lugeda sõnade: „§ 9 — ettenägemata kulud“ asemel „§ 10 — intendantline warustus“. (Hääletatakse.) Wähemus on wastu. Parandus-ettepanek on wastu wõetud. Palun neid, kes seaduse sisu wastuwõtmise poolt on, kätt üles tõsta. (Hääletatakse.) Wähemus on wastu. Seaduse sisu on wastu wõetud. Sellega on käesolew seadus II lugemisel wastu wõetud. Päewakord on läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 7.15 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **K. Wirma**.

Sekretäär **A. Tupits**.

Abisekretäär **J. Bergman**.